

BAR-MICVA

A gyermeknevelés nemzeti létkérdés számunkra. Nem bocsátkozhatunk itt az erre vonatkozó halachák részleteinek ismertetésébe, csak annyit említünk meg, hogy a Tórában több ilyen értelmű parancs szerepel: "Beszéld el fiadnak", "Hogy fülébe mondd fiadnak és fiad fiának", "Sulykold be fiadnak". Másutt is számos útmutatást találunk: "Aki kíméli a pálcát, gyűlöli a fiát; de aki szereti, móresre tanítja." Ez a sokat idézett mondat csak egy a Mislében – a Példabeszédek Könyvében – szereplő számos nevelési jótanács közül.

Általánosságban a halacha szerint egészen zsenge korban kell kezdeni a nevelést. Rabbi Jöhosua ben Chananjáról,⁸ az egyik nagy Misna-bölcsőről beszélnek, hogy anyja be-bevitte bölcsőjét a *bét-midrásba*, tanházba, hogy hozzá szokják füle "a Tóra hangjához".

Mestere, Jochanan ben Zakaj,⁹ helyeselte a "módszert": valahányszor dicsérni akarta nagy tudásáért, így dicsérte:

⁸ Rabbi Jöhosua ben Chananja: a Tanák – Misna-bölcsek – második nemzedékéhez tartozik és Rabbi Jochanan ben Zakaj legkiválóbb tanítványai közül való. Mestere halála után *av bét-din*, kb. a Szanhedrin alelnöke, második embere volt Raban Gamliél naszi – elnök – után. Pkiinben volt állandó lakhelye, onnan indult hivatalos kiküldetésekre Rómába, politikai ügyekben.

⁹ Raban Jochanan ben Zakaj: Izrael nagyjai közül való, a Tanák első nemzedékéből. A Második Szentély pusztulása (68 vagy 70) előtt működött egy emberöltőn át és még utána is egy évtizedig. Hillél legfiatalabb tanítványai közé tartozott, híres volt vasszorgalmáról és nagy Tóra-tudásáról. Sokat tett a szellemi süllyedés feltartóztatására, amelybe politikai függetlenségünk elvesztése sodorta a nemzetet. Azon volt, hogy a zsidó élet súlypontja inkább a Tóra-tanulás legyen, mintsem a Szentélybeli áldozatok: mikor a Szentély pusztulása már elkerülhetetlen volt, tanítványai segítségével Javnéba ment és ott alapított nagy jesivát. Ez a jesiva lett a Szentély és Jeruzsálem pusztulása után a zsidóság szellemi központja és a Szanhedrin székhelye. Jochanan ben Zakaj volt

"Boldog az az asszony, aki ezt szülte!" — vagyis hogy anyjáié az érdem.

A nevelés különböző fázisai közül a legfontosabb a Bar Micva: ennek során veszi magára a gyerek a Tóra és a *micvák* igáját; ettől fogva egyenjogú és "egyenkötelességű" tagja Izrael nagy családjának. Ez akkor jön el, amikor betölti tizenharmadik életévét. Attól fogva *bar micva*, "micva fia" azaz "micvás": olyan ember, akire állnak a micvák, köteles teljesíteni őket. A lányok már tizenkét éves koruktól kötelesek teljesíteni a micvákat, akkor lesz a gyereklányból "*bat micva*".

Az olyan ifjút, aki köteles megtartani a *micvákat*, szent könyveink is *bar micvának*, "micvafinak" nevezik, aki pedig bűnöket követ el, azt *baal avérának* בעל עבירה, szó szerint "a bűn urának" vagy "férjének". A zsidónak a *micvával* való kapcsolata örökre szóló, eltéphetetlen kapcsolat, mint ahogyan a fiú sem teheti meg, hogy ne legyen az apja fia. Ám a bűnnel való kapcsolat önkényesen választott és megszüntethető kapcsolat: a bűnt egyszerűen abba lehet hagyni, el lehet hagyni, mint ahogyan a férj elhagyhatja a feleségét...

Miért tizenhárom évesen lesz *bar-micva* a fiú és tizenkét évesen *bat-micva* a lány?

Misna, maszechet Avot, 5. fejezet: öt éves fiú: Chumast neki (Mózes Öt Könyvét); tíz éves fiú: Misnát neki; tizenhárom éves fiú: *micvákat* neki! Vajon mi készíti a Misnát, hogy épp tizenhárom évet mondjon? Miért épp akkor a legalkalmasabb fejünket a *micvák* igájába hajtani? A Tórában nincs erre semmi szilárd alap. A *micvák* "mértékeit" (*siurjait*: minimális vagy maximális mennyiségeket, távolságokat, időtartamokat stb.) megszabó halachákat Mose rabénu szóban kapta a Szinaj-hegyen הלכה למשה מסיני, akárcsak egész súly- és mértékrendszerünket: explicite nincsenek beleírva a Tórába. "A micva fiának" tizenhárom évét és "a micva lányának"

tizenkét évét is ilyen למשה מסיני az írott Tórával egyidejűleg szóban megkapott halacha határozza meg. De azért van az írott Tórában "dokumentum", mely alátámasztja, és vannak rejtett utalások. Simonról és Léviről, akik rajtaütöttek Söchem városán és lemészárolták lakóit a húgukon, Dinán ejtett szégyen miatt, tehát Simonról és Léviről így szól a Tóra: **Simon és Lévi, Dina bátyjai, fogta mindegyik a kardját...** Szó szerint: "férfi a kardját" (איש = 1. férfi, 2. valaki, 3. ki-ki, mindegyik). Nos, Lévi akkor pontosan tizenhárom éves volt, és ő volt a fiatalabbik, az איש szó pedig őrá is vonatkozik. A micvák és törvények így vannak megfogalmazva a Tórában: "ha egy férfi..." azaz "ha valaki..." vagy "ha egy nő...", pl. "ha egy férfi vagy nő elkövet valamely vétket...". Tizenhárom évesnél fiatalabb személyt a Tóra nem nevez férfinak; e kortól fogva tehát "férfi" és kötelezik a "férfit" vonatkozó törvények. Böcalél ben Uri¹⁰ is tizenhárom éves volt, amikor arra ébredt, hogy a szentség szelleme segítse munkájában, a Szentély felállításában.

Bölcseink Jösajáhu (Ézsaiás) Könyvében is találtak utalást: עם זו יצרתי לי תהלתי יספרו **Az a nép, amelyet teremtettem, dicsőségemet zengje.** (43,21) A זו "amelyet" szó gematriája 13, tehát csak tizenhárom éves kortól kezdve köteles ez a nép a Teremtő dicsőségét zengeni.

De mindez csupán אסמכתא dokumentum, csupán dokumentálja azt a halachát, hogy a zsidó tizenhárom éve kortól kezdve köteles megtartani a micvákat, de magát a halachát nem az írott Tórából vezetjük le, hanem Mose rabénuval közölte szóban az Úr, és a Szóbeli Tan hagyományozta ránk.

A lányok számára a micvák korát egy évvel előbbre hozták, mert a lányok lelki, szellemi és biológiai fejlődése gyorsabb a fiúkénál. Ekképp magyarázzák Bölcseink ezt a paszuket ויבן **Az Úr I-sten** ה' אלקים את הצלע אשר לקח מן האדם לאשה

nővé építette a bordát, amelyet az emberből vett ki. Nos a **יבן** "építette" szó a **בניה** "értelem" szóval áll kapcsolatban:¹¹ a nőnek több értelem adatott, több, mint a férfinak.

A testi érés jelei is kb. tizenhárom éves korodban mutatkoznak meg, ha férfi vagy, tizenkettőben, ha nő.

Betöltött tizenhárom ill. tizenkét év kell, nem elég, hogy elmúlt Újév napja. Így mondják Bölcsseink: "Tizenhárom éves és egy napos" legyen, azaz életének eltelt ideje tizenhárom teljes év legyen. Erre nagyon kell vigyázni. Ha pl. közönséges év Adar hónapjában született fiú szökőévben tölti be tizenhárom évét, akkor nem Adar hónapban tölti be, hanem csak a második Adar hónapban, ebben a szökőévi tizenharmadik, ráadás-hónapban.

Legelső micvája, parancskötelessége gyakorlatilag születésnapja Maariv-imájának Kriat Sömá-ja, a Sömá Jiszraél-ima elmondása; a zsidóságban ugyanis a nap (huszonnégy óra) este, a csillagok feljövételével kezdődik. Lehet, hogy emiatt rendezte úgy el Rabbi Jöhuda Ha-Naszi a Misnákat, hogy a legelső az esti **שמע קריאת**-val foglalkozó legyen. A Szóbeli Tan, a Talmud tehát azóta ezzel a mondattal kezdődik: "Mikortól kezdve olvasható este a Sömá?" **מאימתי קורין את שמע** Ez volt az első micva, amelyet *kötelességből* teljesített mindannyiunk.

A közösség viszont azt látja, hogy az újdonsült bar-micva, "micvafi", "tvilemet légol" azaz felteszi az imaszíjakat és felhívják a Tórához.

A töfilint valójában nem Bar Micvánk napján tesszük föl legelőször, hanem pedagógiai okokból valamivel előbb; hogy mennyivel, arra nézve nincs egységes szokás. Általában körülbelül egy hónappal hozzák előbbre. Van olyan vélemény, hogy ha a fiúnak nem él az apja, egy évvel korábban kell elkezdenie a tvilemléglést, hogy ezzel "érdemeket" szerezzen elhunyt apjának.

Nincs eldöntve az a kérdés, kell-e **שהחינו** -brachát mondani (aki életben tartott bennünket...), amikor először tesszük fel

¹¹ [Nem közönséges nyelvészeti, etymológiai értelemben.]

a töfilint pozitív, "tedd!"-*micva* teljesítéseként, kötelességből, tehát már nem csupán gyakorlás céljából. Az egyik *poszek halacha* azt az áthidaló megoldást javasolja, hogy vegyenek erre az alkalomra új ruhát a felnőtt korba lépő gyerekek, azért kétség kívül jár a bracha, és miközben elmondja a fiú, gondoljon rá, hogy nem csak a ruháért mondja, hanem mondja előre minden *micva* először való teljesítéséért is, azért, hogy most lettek számára kötelezőek. – A töfilin-halachákat l. a 32. lapon.

Van, ahol a talitot is elkezdik mindjárt hordani (ti. a Sachrithoz), nem csak a töfilint rakni; ez elsősorban a keleti (ázsiai, afrikai) közösségekre jellemző, de a Németországból elszármazottakra is. Másutt csak a nős emberek imádkoznak talitban. – A talitra vonatkozó halachákat l. a 27. lapon.

A Tórához azonnal fel kell mennie, a legelső alkalommal, amikor van Tóraolvasás. Ezzel csatlakozik a felnőttek minjanjához – most először számít bele ő maga is –, minden olyan tevékenységhez, amelyhez minjan kell. Gyakran felhívják szombaton is, noha hétköznap már kapott aliját, "felmenést"; mégpedig maftirnak hívják fel, és ő maga olvassa fel a Haftarát.

A Haftaraolvasás rabbinikus *micva* (מדרבנן), nem a Tórából származó (מדאורייתא), ezért tizenhárom évesnél fiatalabb fiú is olvashatja: a maftir nem egyike annak a hétnek, akiket kötelező felhívni szombaton, és akik csak *bar-micvák*, *micvaköteles* férfiak lehetnek.

Ezért maftirnak akár születésnapja előtti szombaton is fölhívható az ünnepelt, ha akkor akarják megrendezni a ceremóniát, de csak közönséges szombaton, amikor is a maftirnak az ugyancsak "maftir" elnevezésű szakaszt olvassák fel, ti. a heti *szidrán*nak azt az utolsó néhány mondatát, amelyet már előzőleg felolvastak. De olyan szombatokon, amikor nem így van, hanem a második Tóratekercsből olvasunk fel neki valami mást, olyankor tilos bárkit felhívni maftirnak tizenharmadik születésnapja előtt. Ilyen szombat a Sabat Ros-Chodes, Sabat Sökalim, Sabat Zachor, Sabat Para, Sabat

ha-Chodes és minden olyan szombat, amelyre ünnep is esik egyúttal (l. a Sabat c. fejezetben).

Ebből következik, hogy a 13. születésnapja után szombaton már felhívható a rendes hét felhívott egyikeként is, meg maftirnak is. Vannak, akik ellenzik, hogy Sabat Zachor vagy Sabat Para maftirjának ilyen kis legényt hívjanak fel. Amit ugyanis a maftirnak olvasnak fel ilyenkor, azt mint Tórából származó micvát teszik, márpedig azzal a közösség rabbiját vagy más tekintélyes embert szokás megtisztelni.

ברוך שפטרני

Áldott, aki levette vállamról...

A bar-micva Tóraolvasás után a fiú apja a következő brachát mondja: ברוך שפטרני מעונשו של זה **Áldott, aki levette vállamról ennek [a fiúnak] büntetését** (azaz az érte viselt "büntetőjogi" felelősséget).

A bracha egyik értelme: az apa hálát ad az Úrnak, hogy fiúgyermekre érdemesítette, és segítette felnevelni annyi idős koráig, hogy már saját maga viseli a micvák teljesítéséért való felelősséget, nem pedig ő, az apja.

Másik értelme: tizenhárom éves kora előtt a fiú az apja cselekedeteihez kötődött; ha az apja vétkezett, annak hatása volt a fiúra. A fiúnak járó büntetések apja fejére szálltak, mert az ő magatartása volt rossz hatással a fiúra, őmiatta kellett bűnhődnie. Mostantól fogva a fiú fogának sem kell belevásnia apja fanyar gyümölcseibe, meg fordítva sem. Ezért áldja apja az Urat.

Cukorkadobálás és micvalakoma

Miután a fiú a Tóraolvasás utáni brachát is elmondta, cukorkaesőt szokás zúdítani felé. A vőlegényt – *chatan* – szokták megdobálni édességgel, amikor házasságkötése előtt fölmegey a Tórához, onnan származik a Tórához életében

először felhívott fiú – *chatan* Bar-Micva – megdobálásának szokása is. A vőlegényt azért zúdítják nyakon édességgel, hogy édes legyen az ifjú pár élete, bőségben legyen részük. A szavak hasonlósága miatt terjedt ki a szokás a *chatan* Bar-Micvára is.

A micvaköteles korba érkezésre *szöudát*, lakomát rendezni maga is micva.¹² Attól lesz az, hogy a *chatan* Bar-Micva "dróséja", Tóramagyarázata fűszerezi. Ezen kívül köszönetet mond szüleinek, hogy felnevelték. Szavaival bizonyítania kell érettségét, azt, hogy méltó magára venni a Tóra és a micvák igáját. Teljesen fölösleges méregdrága nyilvános helyen rendezni a micva-étkezést, fejedelmi fogások hosszú sorával. Ami fontos, az az, hogy az ifjúnak alkalma legyen egy kis ízelítőt adnia, megmutatnia, mennyire jutott eleddig a tórai tudományokban.

Lányok micvaköteles korba érkezésére is szokás micvalakomát tartani és meghívni rá a leányzó iskolapajtásait. Hallasson ő is Tóra-igéket.